

Veilig en gezond opgroeien in Caribisch Nederland

Voorstel onderzoek psychische gezondheid jeugd

Stichting The Quill / Trimbos-instituut

9/25/2018

Voorstel van stichting De Quill en het Trimbos-instituut aan het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport tot het opzetten van een monitoringstudie onder de jeugd van Caribisch Nederland om een veilige en gezonde leefomgeving voor hen te realiseren. | Met bijlage: Overzicht onderzoeken dataverzameling Caribisch Nederland | <http://foundationthequill.com>

Veilig en gezond opgroeien in Caribisch Nederland (voorstel onderzoek psychische gezondheid jeugd)

1. Wat is het probleem?

De situatie van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland is zorgelijk. Ouders, docenten en zorgprofessionals maken zich zorgen over hun gedrag, leefomstandigheden en toekomstperspectief. Stichting The Quill heeft uit contacten met huisartsen, medisch specialisten en andere zorgverleners in de jeugdzorg een goed beeld van de ernst van de situatie. Er is echter onvoldoende zicht op de verschillende risico- en beschermende factoren voor een gezonde ontwikkeling van de jeugd in Caribisch Nederland.

In de laatste jaren is door verschillende instanties onderzoek verricht naar de situatie van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland. Met name vanuit het perspectief van de rechten van het kind (United Nations Children's Fund, 2013, 2014), de Kinderombudsman (Kooi, 2017) en preventie van jeugdcriminaliteit (Raad voor de rechtshandhaving, 2016) is er aandacht voor de omstandigheden waarin kinderen en jongeren opgroeien. Ook indirect via het *Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld* (het verdrag van Istanbul) is er aandacht voor de situatie van kinderen en jongeren. De rapportages van Unicef (United Nations Children's Fund, 2013, 2016, 2017) hebben ertoe geleid dat kinderrechten in Caribisch Nederland nu op de politieke agenda staan (motie Ester c.s. Kamerstukken I 34 300 IV/CXIX, V) en er middelen zijn vrijgemaakt om de positie van kinderen in Caribisch Nederland te verbeteren.

Als terugkerend punt van aandacht in vrijwel elke publicatie wordt de noodzaak van goede gegevensverzameling genoemd. Er wordt gerapporteerd over registratiedata, maar daarbij wordt aangegeven dat ze niet volledig zijn en dat er meer data nodig zijn (Unicef 2013, 2017). Ook gaat het in het onderzoek tot nu toe vaak om kwalitatieve data zoals interviews met kinderen en jongeren, die niet vergelijkbaar zijn met eerder verzamelde kwantitatieve gegevens (uit Nederland of van andere Nederlands Caribische eilanden).

Door dit gebrek aan onderzoekdata is het niet goed mogelijk om te monitoren hoe het met kinderen en jongeren in Caribisch Nederland gaat. Ook is er onvoldoende sturingsinformatie op het gebied van gezondheid en psychisch welbevinden voor de jeugd. Door structurele monitoring van de gezondheid en het psychisch welbevinden van de jeugd kunnen deze waardevolle gegevens wel beschikbaar komen en is het tevens mogelijk om inzichtelijk te maken wat investeringen in de jeugd en de jeugdzorg opleveren.

2. Wat is de oplossing?

Om bovenstaande witte vlekken in te vullen stellen we een monitoringstudie voor met herhaalde metingen herhaalde monitoringsstudie voor om meer zicht te krijgen op hoe het met de jeugd van Caribisch Nederland (12-18 jaar) is gesteld. Door binnen deze monitoringsstudie deels gebruik te maken van dezelfde vragen die

gesteld worden binnen de internationale studie Health Behaviour of School-Aged Children (HBSC), is een vergelijking mogelijk met Europees Nederland en met andere landen. Hierdoor wordt duidelijk welke specifieke problemen er zijn voor de drie eilanden van Caribisch Nederland. Zie onder paragraaf 5 (Onderzoeksmethoden), voor een voorstel voor de uitwerking van zo'n monitoringsstudie.

3. Wat is er al gedaan?

Zoals in de eerste paragraaf vermeld, is er al wel een aantal gegevens over de situatie van jeugd beschikbaar via verschillende onderzoeken. Bijlage 2 geeft een schematisch overzicht van de meest recente studies waarbij is gekeken naar tijdvak, doel, doelpopulatie, en thema's, waarin tevens een beschrijving van de verzamelde data wordt gegeven. Uit Bijlage 2 wordt duidelijk dat er in de bestaande onderzoeken geen structurele aandacht is voor het psychisch welbevinden van de jeugd en het zorggebruik in Caribisch Nederland.

4. Wat levert het voorgestelde onderzoek op?

Op basis van goede kwantitatieve data is de situatie van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland te beschrijven, veranderingen daarin te volgen en de impact van maatregelen te monitoren.

De data geven antwoord op vragen als:

- Hoe is de psychische gezondheidssituatie van jongeren op de eilanden?
- Welke psychische problemen (bijvoorbeeld angstig / depressief; psychosomatische klachten; teruggetrokken, delinquent of agressief gedrag; aandachts-, gedachten- of sociale problemen) overheersen?
- Welke groepen lopen het risico om psychische problemen te ontwikkelen en bijgevolg welke groepen moeten de aandacht krijgen van preventie-activiteiten?
- Welke groepen (hoe zwaarder getroffen of met ouders met hogere inkomens of opleiding) worden bereikt door aanbieders van geestelijke gezondheidszorg?
- Welke problemen zijn het meest van invloed op de jeugd zelf (in termen van ziekteverzuim, een schooljaar over moeten doen) en op de samenleving als geheel?

De data zijn tevens voor zorgprofessionals, onderzoekers en beleidsmakers op de eilanden en in Nederland waardevol om onderbouwde keuzes te maken ten aanzien van beleid-, behandel- en vroeginterventie-/preventieprogramma's en voor beleidsvoorbereiding (bijv. sturingscijfers die kunnen leiden tot efficiëntie en kostenbesparingen in de zorg).

5. Onderzoeksmethode

5.1 Selectie van eilanden, scholen en leerlingen

Eilanden

Het onderzoek vindt plaats op alle drie de eilanden behorend tot Caribisch Nederland: Bonaire, St. Eustatius en Saba.

Scholen

Op de drie eilanden zal het onderzoek plaats vinden onder leerlingen van het hele voortgezet onderwijs. We gaan daarbij voor St. Eustatius en Saba uit van de scholengemeenschap op het eiland, en daarbinnen van alle klassen. We kiezen voor onderzoek bij de totale populatie van middelbare scholieren op Saba en St. Eustatius, omdat deze qua omvang overzichtelijk is. In totaal zal het om circa 400 jongeren gaan op beide eilanden Saba en St. Eustatius. Op Bonaire zal een deel van de klassen van het voortgezet onderwijs worden geselecteerd voor het onderzoek. Ook op Bonaire gaat het om één scholengemeenschap met voortgezet onderwijs (ruim 1100 leerlingen). Bron cijfer aantallen leerlingen: CBS Statline [Caribisch Nederland leerlingen, onderwijssoort, leeftijd 2017/18](#)

De scholen worden via Stichting The Quill met schriftelijke informatie van het Trimbos-instituut over de achtergrond en aard van het onderzoek uitgenodigd om deel te nemen. Als een school toestemt, krijgen ook de ouders informatie over het onderzoek waarvoor hun kind is uitgenodigd. Ouders mogen de deelname van hun kind altijd weigeren.

Stichting The Quill voert het onderzoek op de scholen uit. Leerlingen krijgen uitleg en vullen daarna een vragenlijst in. Dat gebeurt op papier, tenzij de scholen de mogelijkheid hebben om de leerlingen de vragenlijst digitaal te laten invullen. De papieren vragenlijsten worden verzameld door Stichting The Quill, die deze vervolgens zal versturen naar het Trimbos-instituut, waar het verwerkt zal worden.

Leerlingen

Het onderzoek kent twee methoden: kwantitatief onderzoek middels een vragenlijst die door jongeren wordt ingevuld en kwalitatief onderzoek middels verdiepende ‘face-to-face’ interviews bij een selectie van de jongeren. Eerst zal worden ingegaan op de privacy en de onderzoeksthema’s die binnen het vragenlijstonderzoek aan de orde komen, daarna op de procedure en selectie van de jongeren voor de verdiepende interviews alsook welke thema’s daar ter sprake zullen komen.

5.2. Privacy

De gegevens die worden verzameld zijn van persoonlijke aard. Het Trimbos-instituut, als een van de uitvoerders van het Health Behavior of School-aged Children onderzoek (HBSC), is gewend om zorgvuldig met vertrouwelijke gegevens om te gaan. Het Trimbos-instituut zal er dan ook voor zorgen dat de gepubliceerde onderzoeksgegevens nooit herleidbaar zijn tot individuele leerlingen. De leerlingen worden uitdrukkelijk gevraagd om hun naam niet te vermelden op de papieren vragenlijst. Stichting The Quill die het onderzoek op de scholen begeleidt, verzamelt de vragenlijsten en stopt elke vragenlijst na invulling direct in een gesloten enveloppe. De antwoorden zijn daardoor niet zichtbaar voor medescholieren, leerkrachten of ouders. Indien leerlingen de vragenlijst digitaal invullen, dan krijgen zij een willekeurige code voor de vragenlijst (niet op naam). Op deze manier blijven de antwoorden anoniem. Hoe we de privacy van de leerlingen in het kwalitatieve deel bewaken, bespreken we later.

5.3 Onderzoeksthema's

In het vragenlijstonderzoek zal voor een groot deel worden aangesloten bij het HBSC-onderzoek. Dat betekent dat voor bepaalde onderwerpen dezelfde vragen als in de HBSC-studies zullen worden meegenomen. Voordeel hiervan is dat een vergelijking met andere landen, waaronder Nederland (zie <https://hbsc-nederland.nl/about/wat-is-hbsc/>), mogelijk is. Het gaat dan bijvoorbeeld om de onderwerpen die zowel in HBSC-studies als in het huidige onderzoek zullen worden meegenomen:

- Relatie met ouders en vrienden: steun en communicatie in het gezin, praten met eigen ouders en/of stiefouders, steun van vrienden;
- Schoolbeleving: schoolprestaties, spijbelen, pesten en gepest worden;
- Lichamelijk welbevinden: psychosomatische klachten, gezondheidsbeleving, welbevinden;
- Middelengebruik (zoals roken, alcohol en cannabis);
- Materiële welvaart in het gezin.

In de Nederlandse HBSC-studie uit 2017 is ook gevraagd naar psychische problemen (emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit) met een verkorte versie van de 'Strengths and Difficulties Questionnaire' (SDQ, 20 items). Aangezien het huidige onderzoeksvorstel meer over deze problemen te weten wil komen, kiezen we voor een uitgebreider instrument, de 'Youth Self Report' (YSR, 112 items), die door jongeren in de leeftijd van 11 t/m 18 kan worden afgenomen (<http://www.aseba.org/forms/ysr.pdf>) en overigens ook in de Nederlandse HBSC-studie uit 2001 is meegenomen. Met de YSR wordt inzicht verkregen in de volgende problemen of gedragingen:

- angstig/depressief;
- teruggetrokken/depressief;

- agressief gedrag;
- delinquent gedrag;
- lichamelijke klachten;
- sociale-, cognitieve- en aandachtsproblemen in de afgelopen zes maanden, alsook een vertaling van deze probleemgebieden naar DSM-schalen.

In enkele zelfgemaakte vragen zal ook worden ingegaan op onderwerpen, zoals het gebruik van zorgvoorzieningen, in het bijzonder van de huisartsen en het Centra voor Jeugd en Gezin.

Afhankelijk van de ervaring van jongeren op de eilanden om deel te nemen aan onderzoek, zal de vragenlijst korter of langer zijn. De vragenlijsten zullen zij invullen gedurende één lesuur.

5.4 Kwalitatieve onderzoek

Voor het kwalitatieve onderzoek zullen met een selectie van de jongeren die verhoogd scoren op (risicofactoren voor) psychische problemen verdiepende ‘face-to-face’ interviews worden gehouden. Deze jongeren zullen worden geselecteerd via de huisarts. Stichting The Quill zal met schriftelijke informatie van het Trimbos-instituut over de achtergrond en aard van het onderzoek, huisartsen vragen mee te werken. De deelnemende huisartsen zullen vervolgens enkele van hun jongere patiënten vragen mee te doen aan dit verdiepende deel van het onderzoek. Hun ouders krijgen eveneens informatie over dit onderdeel van het onderzoek waarvoor hun kind is uitgenodigd. Ouders mogen de deelname van hun kind altijd weigeren. Stichting The Quill zal de verdiepende interviews met alle deelnemende jongeren afzonderlijk houden. Indien de gesprekken worden opgenomen, dan kunnen de geluidsopnamen naar het Trimbos-instituut worden gestuurd voor verdere verwerking. Voordat het gesprek wordt gehouden zal de medewerker van Stichting The Quill een bewijs van geheimhouding ondertekenen waardoor de privacy van de jongeren wordt gewaarborgd. De onderwerpen die in deze verdiepende gesprekken aan de orde komen, zijn:

- Gebruik van zorg
- Tevredenheid met de zorg
- Toegankelijkheid van de zorg
- Kwaliteit van de zorg
- Zorgbehoeften
- Hoe lang heeft het geduurd voordat hulp is gezocht

We streven ernaar om in totaal 15 jongeren te spreken. Binnen de kwalitatieve onderzoeksliteratuur (en in de praktijk) is het begrip 'verzadiging' - het punt dat binnenkomende gegevens weinig of geen nieuwe informatie meer opleveren - de geaccepteerde standaard waarmee de steekproefgroottes voor kwalitatief onderzoek worden bepaald (Guest et al. 2017; Guest & MacQueen, 2007). Er zijn enkele studies geweest die gekeken hebben hoeveel interviews er gemiddeld nodig zijn om de overgrote meerderheid van de belangrijkste concepten boven tafel te krijgen en daarmee verzadiging te bereiken. Uit één van deze studies kwam dat gemiddeld 10 interviews

nodig zijn om 80% tot 92% verzadiging te bereiken (Morgan et al., 2012). Een andere methodologische studie vond dat met 12 interviews vanuit de meeste informatie boven tafel kwam (92%) (Guest et al., 2006). Wij gaan ervan uit dat we uit de gesprekken met 30 jongeren (10 jongeren per eiland) een goed beeld krijgen van de door hen ervaren zorg. Mochten we het gevoel hebben dat we hiermee het punt van ‘verzadiging’ nog niet hebben bereikt, dan zullen we het aantal gesprekken met nog 10 jongeren uitbreiden.

5.5 Uitvoering

Het onderzoek wordt uitgevoerd door stichting The Quill (<http://foundationthequill.com/>) en het Trimbos-instituut (<https://www.trimbos.nl/>). Een nauwe samenwerking tussen deze twee organisaties is belangrijk voor dit onderzoek. Het Trimbos-instituut levert de wetenschappelijke methodiek, verzamelt en analyseert de data en publiceert over de resultaten. Stichting The Quill is voor het Trimbos-instituut de ingang op de eilanden, is verantwoordelijk voor bewustwording en informatievoorziening rondom het onderzoek en voert het onderzoek op de scholen uit.

Het Trimbos-instituut is hét wetenschappelijke expertisecentrum van Nederland op het gebied van geestelijke gezondheid en het (voórkomen van) gebruik van tabak, alcohol en drugs. Het Trimbos-instituut levert in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport betrouwbare landelijke cijfers over psychische aandoeningen en middelengebruik voor beleidsmakers, onderzoekers en zorgverleners in de GGZ (zie ook <https://www.trimbos.nl/themas/monitoring-psychische-gezondheid-en-welbevinden>). Het huidige onderzoek zal voor een groot deel worden aangesloten bij twee onderzoeken die het Trimbos-instituut uitvoert (de HBSC-studie en het Peilstationsonderzoek) bij jongeren waardoor vergelijking van de gegevens mogelijk wordt met Europees Nederland en met andere landen.

Stichting The Quill heeft kennis en ervaring om het onderzoek op een goede en juiste manier bij de bevolking te introduceren, zodat medewerking toegezegd wordt. De kennis van The Quill over hoe de eilanden georganiseerd zijn, is een vereiste om scholen, leerkrachten, jongeren en huisartsen te motiveren om deel te nemen aan het onderzoek. Voor het onderzoek is tevens een intensieve samenwerking met de overheid en organisaties op de betreffende eilanden nodig. Stichting The Quill heeft nauwe contacten met deze organisaties.

Stichting The Quill heeft in 2008 samen met het Trimbos-instituut al succesvol een onderzoek uitgevoerd naar problematisch drugs- en alcoholgebruik op St. Maarten en St. Eustatius. Het onderzoek werd gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het eindrapport van het onderzoek is te vinden via deze link: <http://foundationthequill.com.server1.starhosting.nl/Eindrapport-RAR-Antillen-mei2008.pdf>

6. Begroting

In overleg met VWS op te stellen.

Referenties

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2014). *Arbeidskrachten Onderzoek (AKO) Caribisch Nederland*. URL? Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Meerjarenprogramma Caribisch Nederland 2017-2019*. Retrieved from https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2016/28/meerjarenprogramma-caribisch-nederland-2017-2019.pdf?la=nl-nl
- De Bruijn, J. , Kriek, F., & de Vaan, K. (2014). *De aanpak van huiselijk geweld op de BES-eilanden*. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2014/05/19/de-aanpak-van-huiselijk-geweld-op-de-bes-eilanden/de-aanpak-van-huiselijk-geweld-op-de-bes-eilanden.pdf>
- Drewes, M. (2012). *Armoede in Caribisch Nederland, een verkenning*. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2012/06/22/armoede-in-caribisch-nederland-een-verkenning>
- Guest, G., & MacQueen, K. M. (Eds.). (2007). *Handbook for team-based qualitative research*. Rowman Altamira
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field methods*, 18(1), 59-82.
- Guest, G et al., (2017). How many focus groups are enough? Building an evidence base for nonprobability sample sizes. *Field Methods*, 29(1), 3-22.
- Inspectie Jeugdzorg (2014). *Kwaliteit van de jeugdzorg in Caribisch Nederland*. Retrieved from https://www.nationalezorggids.nl/system/ckeditor_assets/attachments/14/Onderzoek_naar_de_kwaliteit_van_de_jeugdzorg_in_Caribisch_Nederland.pdf
- Morgan, M. G. (2002). *Risk communication: A mental models approach*. Cambridge University Press.
- Pommer, E., & Bijl, E. (2015). *Vijf jaar Caribisch Nederland. Gevolgen voor de bevolking*. Retrieved from https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2015/Vijf_jaar_Caribisch_Nederland
- Raad voor de rechtshandhaving. (2016). *Preventie van jeugdcriminaliteit Bonaire, Sint Eustatius en Saba*.
- Spies, J. W. E. , A. H. A. Soons, G.A.E. Thodé, L. F .M. Verhey, & Weekers, F. H. H. (2015). *Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland*. (Rapport van de commissie evaluatie uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland). Den Haag: naam uitgever.
- Uitterhaegen, B., F. Trautmann, & Cuvalay, K. (2008). *Rapid Assessment naar problematisch drugs- en alcoholgebruik op Sint Maarten en Sint Eustatius*. (Final report Trimbos Instituut). Retrieved from <http://foundationthequill.com.server1.starhosting.nl/Eindrapport-RAR-Antillen-mei2008.pdf>
- United Nations Children's Fund. (2013). *Kind op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Kinderrechten in Caribisch Nederland*. Retrieved from <https://www.unicef.nl/wat-doet-unicef/kinderrechten-in-nl/koninkrijkskinderen/nieuwsoverzicht/presentaties-kinderrechten-in-caribisch-nederland/>
- United Nations Children's Fund. (2016). *Jaarbericht Kinderrechten 2016*. Retrieved from <https://www.unicef.nl/media/4787432/jaarberichtkinderrechten2016.pdf>
- United Nations Children's Fund. (2017). *Jaarbericht Kinderrechten 2017*. Retrieved from <https://www.unicef.nl/files/Jaarbericht%20Kinderrechten%202017.pdf>

Van der Kooi, C., de Jong, A., Kalverboer, M., & Vreeburg, E. (2017). *Als je het ons vraagt: De Kinderombudsman op Kinderrechtentour in Caribisch Nederland*. Retrieved from <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2016.KOM018%20Als%20je%20het%20ons%20vraagt.pdf>

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. (2015). *Detentieratio in Caribisch Nederland*. Retrieved from <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2468-hoge-detentieratio-caribisch-nederland.aspx>